

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

- Dansk Numismatisk Forening • Føroya Myntsavnarafelag • Myntsafrarélag Íslands •
- Norsk Numismatisk Forening • Numismatiska Föreningen i Åbo • Skånes Numismatiska Förening •
- Nationalmuseets Myntkabinett • Den kgl. Mønt- og Medaillesamling • Kungl. Myntkabinetet •
 - Lunds Universitets Historiska Museum • Myntkabinetet, Universitetet i Oslo •
 - Suomen Numismaattinen Yhdistys • Svenska Numismatiska Föreningen •
 - Arkeologisk museum, Universitetet i Stavanger • NTNU Vitenskapsmuseet •
 - Uppsala universitets myntkabinett • Numismatiska Forskningsgruppen •
 - Myntsafn Seðlabanka og Bjóðminjasafns •

*Den norske Lund-utmyntningen
Lund i Skåne eller Lunde i Norge?
Diskusjonen om det norske Lund*

Nr. 4 • Oktober 2022

MØNT BØRS 2022

Fribilletter til
medlemmer af DNF
Billetter sendes med NR-156

**Stor overskuelig
møntbørs med
rigeligt af plads
mellem bordene!**

Søndag 30. oktober kl.10-16

cphcoinfair.dk

**Scandic Hotel
Copenhagen**

Vester Søgade 6
Tæt på Vesterport Station
og Hovedbanegården.

Gratis P om søndagen i Kbh.
Entre 80,-

**Copenhagen
Coin Fair**

Arrangeret af Dansk Numismatisk Forening

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

Nordisk Numismatisk Union Medlemsblad er udgivet siden 1936 af Nordisk Numismatisk Union. Udkommer i 2022 med fire numre: januar, marts, september og oktober.

Ikke medlemmer kan tegne abonnement ved henvendelse til Dansk Numismatisk Forening: John Lind – johnlind59@gmail.com

Redaktion:

Hovedredaktør:

Jens Christian Moesgaard
jens.christian.moesgaard@ark.su.se

Ansvarlig over for presseloven:

Formand for Dansk Numismatisk Forening, Michael Wagner Christiansen.

Lokalredaktioner:

Møntkabinetterne i de enkelte lande
Norge:

Håkon Roland,
hakon.roland@khm.uio.no

Island:

Vakant

Sverige:

Cecilia von Heijne
Cecilia.vonHeijne@shm.se

Finland:

Frida Ehrnsten,
frida.ehrnsten@kansallismuseo.fi

Danmark:

Line Bjerg, line.bjerg@natmus.dk

Annonceredaktion:

Preben Nielsen
Galionsvej 12, 2. th. · DK-1437 København K
Tlf. (dag) +45 20 20 78 16
preben.nielsen@youmail.dk

Eftertryk af artikler med videre kun med forfatterens tilladelse og kun med angivelse af kilden.

Afleveret fra trykkeriet i uge
Dystan & Rosenberg ApS.

ISSN 0025-8539

INDHOLD

Artikler

Gard Eirik Emsøy

Den norske Lund-utmyntningen 69

Bo Gunnarsson og

Jens Christian Moesgaard

Lund i Skåne eller Lunde i Norge? 77

Svar til Gard Emsøy

Gard Eirik Emsøy

Diskusjonen om det norske Lund 85

Jens Christian Moesgaard

Kort kommentar til Gard Emsøy 91

Numismatik – i Norden

Oplosning af Axel Ernst's legat 94

I. Svend Estridsen (1047-74), Lund, møntmester, Alfvard, Hbg 28. Privat eje. Foto: Kenneth Jonsson.

MØNTAUKTIONER

Dit jyske alternativ når du skal købe og sælge
Vi afholder 2 årlige møntauktioner, forår og efterår
Kontakt os for salg af enkeltmønter, samlinger og gl. sedler

Vore traditionelle auktioner indeholder altid mange
spændende ting, moderne møbler, smykker, kunst m.m.

Se vor hjemmeside www.ho-auk.dk for næste auktionsdato

HOLSTEBRO AUCTIONER

Stationsvej 76, 7500 Holstebro, Tlf. 97 40 11 11

www.ho-auk.dk

Den norske Lund-utmyntningen

Av Gard Eirik Emsøy

Basert på et tidligere arbeid (Emsøy 2013) sannsynliggjorde jeg basert på myntenes detaljer i 2020 (Emsøy 2020), en direkte sammenheng mellom angloskandinaviske imitasjoner og Olavs longcross. I sammenheng med dette arbeidet, synliggjorde jeg det som kan være en svært omfangsrik norsk utmyntning av angloskandinaviske imitasjoner i tiden rundt 1016/1017.

Jeg fulgte opp dette arbeidet i 2021 (Emsøy 2021 A), hvor jeg synliggjorde det som jeg oppfatter å være de norske angloskandinaviske imitasjonenes tiltenkte funksjon. Ser vi på funn av norske mynter fra Harald Hardråde (1046-66) og Olav Kyrre (1067-93), er det en bred enighet om at disse i hovedsak kun er brukt innenfor Norges grenser – fordi det er der de er funnet. Når de formodentlige norske angloskandinaviske imitasjonene i minimal grad er funnet i Norge, så er det logisk å trekke den slutning at de i utgangspunktet ikke har hatt noen tiltenkt funksjon der. Når de i hovedsak opptrer i utenlandske funn, er det rimelig å anse det som logisk at deres tiltenkte funksjon var handel. Og der vi finner myntene, kan vi også tenke oss at handelsveiene gikk. Det er logisk.

I samme arbeid knyttet jeg sammen ytterligere to stempelkjeder, og bekreftet da en vurdering jeg tidligere hadde gjort i et annet arbeid. Mengden av norske angloskandinaviske imitasjoner ble dermed større.

Videre stilte jeg spørsmålsteget ved hvor i Norge disse imitasjonene kunne vært preget. Det er da rimelig å kunne anta at man må følge pengene. Der hvor vi finner pengemengder, som representerer myntomlopet på de stedene de angloskandinaviske imitasjonene kan ha hatt sin tiltenkte funksjon, finnes muligheten for en tilknytning til disse områdene. Rogaland utpeker seg i en særskilt posisjon med tanke på antall funn og myntmengder.

Siden disse angloskandinaviske imitasjonene som trolig er preget i Norge, knytter seg direkte opp mot såkalte Lund-mynter, reiser dette en rekke interessante spørsmål. Utmyntningsstedet for flere av disse imitasjonene er tidligere satt til Lund i det gamle Danmark (nåværende Skåne). Det er basert på stedsnavnet, viktigheten av byen fra 1100-tallet og det var under Cnutts styre på begynnelsen av 1000-tallet. Likeledes har vi i Rogaland på begynnelsen av 1000-tallet potensielle behov for mynter, og vi har en sterk lojalitet til Cnut og hans sønn Harthacnut. I tillegg har vi et sted med navnet Lunde, som lokalhistorikere mener har hatt en viktig betydning før Stavanger fikk sin hovedrolle som sentrum i området.

Gullbekk og Risvaag svarte på begge arbeidene med en lengre kommentar (Gullbekk og Risvaag 2021). Der fremsatte de sine meninger. Gullbekk og Risvaag baserer sine meninger på hovedlinjene, som allerede er trukket opp av andre. Andre som trakk dem opp basert på detaljene de selv hadde studert i myntene. Risvaag og Gullbekk, har i nærværende sammenheng ikke selv dukket ned i detaljene, for å se hvilke linjer som kan trekkes opp, eller om de detaljene med tilhørende linjer som er trukket opp av andre er korrekt.

I numismatikken blir de store linjene trukket opp rundt detaljene.

Bilde 1.

Bilde 2.

Bilde 3.

Løsningene tar da utgangspunkt i detaljene. Malmer, Becker, Skaare og flere andre arbeidet med detaljene, og trakk sine linjer ut fra dem. Mine arbeider baserer på denne numismatiske tradisjonen og dermed på detaljene. Jeg trekker mine linjer basert på dem. Både Risvaag og Gullbekk mangler i nærværende sammenheng dette grunnleggende steget. Det blir dermed etter min mening grunnleggende feil å vise til allerede opptrukkede linjer, når mine arbeider omhandler detaljer som trekker opp nye linjer.

Det meste av Gullbekk og Risvaags kritikk gikk forøvrig på å se, om mine forslag passer inn i det generelle bilde av norsk vikingetid. Dog er det generelle bildet av norsk vikingetid under sterk revisjon, og det diskuteres bredt om hvordan de norske vikinger skal oppfattes. Særlig arbeider professor Torgrim Titlestad med dette. Derfor kan Gullbekk og Risvaags kritikk ikke godtas på dette punkt.

Det videre arbeidet

I mellomtiden har jeg også publisert en mer dyptgående diskusjon rundt Lund-utmyntningen (Emsøy 2021 B), som den norske anglos-

Bilde 1: Kristusmynt hvor Magnus er angitt som konge. På baksiden angis myntmesteren Fadi på Lund. I adversens høyre felt ser man tydelig spor etter det som minner om en triquetra-arm. Mynten stammer fra Bruun Rasmussens auksjon nummer 901 lot 18.

Foto: Bruun Rasmussen auksjonshus.

Bilde 2: Skaares advers 59b av norsk triquetra-penning fra Harald Hardrådes tid. Bildet er hentet fra Skaares doktoravhandling (Skaare 1976).

Bilde 3: Opptegning av triquetraen på Skaares advers 59b. Legg merke til blankettsprekkens gjennom triquetraen. Denne er ikke opptegnet.

Bilde 4.

Bilde 4: Kristusmynten med angivelse av streker.

A-A: Lang strek i feltet. Samsvarer med ytre del av triqvetaen.

B-B: Kort strek mellom hals og skulder. Samsvarer med indre del av triqvetaen.

C-C: Strek inne i boken. Samsvarer med indre del av triqvetaen.

D-D: Strek inne i boken.

Samsvarer med indre del av triqvetaen.

E: Spist punkt. Samsvarer med spissende på triqvetaen.

F-F: Kort strek.

Bilde 5: Opptegnet oppriss fra triqveta-mynten lagt oppå kristusmynten. Strekene og spissenden i E samsvarer helt.

Bilde 5.

kandinaviske utmyntningen ikke kan unngå å komme borti. Først fant jeg en rekke potensielle lokale stedsnavn fra Rogaland på de angloskandinaviske imitasjonene. Jeg synliggjorde at mynter, som henviser til Cnut, godt kunne vært utmyntet i Rogaland med henblikk på den sterke lojaliteten Cnut hadde der.

Videre synliggjorde jeg at de legendariske ormemyntene, like godt kunne være utmyntet i Rogaland. Alle forutsetninger lå til grunn for det. I tillegg er det kun i Norge at man i det aktuelle tidsrommet for utmyntningen, har politiske omveltninger, som kan rettferdiggjøre en slik total omveltning av utmyntningen. I numismatikken ser man slike omveltninger vanligvis i forbindelse med skifte av konger. Det var kun i Norge at vi fikk nye konger, Cnut og Harthacnut, og dermed et helt nytt styre.

Senere mynter, som tradisjonelt er satt i direkte sammenheng med disse Lund-myntene, er de som Becker har arbeidet med. Det er heller ikke problematisk å sette disse inn i den norske sammenhengen. At denne utmyntningen er rotetede, og av numismatikere er oppfattet å kunne være privat, støtter opp under et norsk opphav i et myntversted hvor kongen ikke hadde kontroll. Men hvor Erling Skalgssons familie styrtet mer eller mindre. Videre fant jeg mynter fra Harald Hardråde med triqvetra, som anga Lund på lignende måter som man finner på Lund-mynter fra 1040- og 1060-tallet.

Og så har man problemstillingen med kristusmyntene i Lund-utmyntingen, som angir en Magnus som konge. Disse er utmyntet da Sven Estridsen var konge i Danmark. I den danske numismatikken har man en forklaring på dette. Men det er underlig at det bare er i Lund og ikke i noen andre myntverksteder at Sven er omtalt som Magnus. Plasserer man dermed disse myntene heller til Norge og en tiltenkt handelsfunksjon, faller alle brikkene på plass. Myntene oppstod i tiden da Harald Hardråde ble drept i England i 1066. Hans sønn Olav Kyrre var sammen med ham der. Tilbake i Norge satt hans sønn Magnus. Han ble da alenekonge av Norge, frem til Olav Kyrre kom tilbake en tid senere. Det er kun i Norge vi har den nødvendige kongen med navnet Magnus.

Det var behov for disse myntene da «danske» mynttyper tok over myntområdet i Danmark, og andre ble fortrengt. Norske mynter var utelukket, og utenlandske handelsreisende måtte da ha riktige mynttyper da de kom fra England. Myntene kunne de få preget i Norge, og derav har vi trolig løsningen på hvorfor det er så mange anglosisiske navn på Magnus-myntene fra Lund.

Det som utgjør problemer i den danske Lund-utmyntingen, blir dermed løst om man plasserer den til et norskt Lund. For å plassere myntene til et norskt Lund, må man ha behovet, de politiske forholdene må ligge til rette for det og man må ha et sted med navnet Lund, som man mener at har hatt en viktig betydning i samtiden. Alle disse forholdene har jeg vist er tilstede. En av myntene henviser også til Lundoovagi, altså en Lundsvåg (Emsøy 2021 B s. 127-128). På Lunde på Hundvåg har vi Lundsvågen.

Dette endrer oppfatningen av den skandinaviske numismatikken, og enda mer den norske. Når man ikke har vurdert muligheten for handelsmynt, en parallell utmynting til den ordinære norske, har man dermed heller ikke kunnet gjøre den vurderingen om at en stor del av Lund-myntene faktisk kan være norske preget i et norskt Lund. Erling Skalgsson stod som en av de aller fremste økonomisk sett i

Norge, trolig også sett i forhold til de norske kongsemnene etter 996 (Titlestad 2016). Det ville nesten være urimelig å ikke kunne anta at «Rygerkongen» selv hadde et eller flere operative myntverksteder.

Avslutningsvis

Til slutt vil jeg vise en interessant mynt som ble omsatt på Bruun Rasmussens auksjon våren 2021 (Bruun Rasmussen auksjon 901 lot 18). Den befinner seg i dag i min egen private myntsamling, og jeg har hatt gleden av å kunne studere den inngående og nøye. Det er en mynt med en såkalt kristusfigur, hvor Magnus er angitt som konge. At det er en tiltenkt kristusfigur, ser vi i det figuren holder «livets bok» tilsvarende kristusfiguren på bla. bysantiske mynter. Myntstedet er angitt til å være Lund.

Dateringen faller etter mitt syn inn under den samme dateringen for de tilsvarende myntene, som har runeinnskrifter på reversen (Emsøy 2021 B). Altså en datering til rundt 1065. Plassert til et norsk perspektiv, vil dateringen være tidligst 1066. I dansk numismatikk har mynten blitt datert til rett før 1060 (Moesgaard 2014 s. 21 se Hbg. 28), og er litt tidligere enn runemyntene av samme type. På denne tiden ble blant annet utenlandske mynt fortengt fra de danske myntfunnene (Moesgaard 2014 s. 21). Det er disse utenlandske myntene, som man vanligvis bruker for å datere mynter og myntfunn. Men når de utkonkurreres, inngår dermed nødvendigvis ikke de seneste og samtidige utenlandske mynter i funnene. Hvilket skaper usikkerheter vedrørende dateringen. Dermed skal man holde det åpent at dateringen kan være etter 1060. Det er i tråd med min vurdering av dateringen.

Forutsatt at denne mynten faller inn under norske Lund-mynter, og at vi har hatt en norsk Lund-utmynntning, åpner det opp for muligheten for spor etter tidligere norske mynter. Ved Harald Hardrådes død i 1066 er det en enighet om at hans triqvetra-mynttype utgikk og andre norske typer med lavt sølvinnhold tok over. Hva som skjedde med pregestemplene av triqvetra-typen har ikke vært diskutert. Men vi vet at man i samtiden regraverte pregestemplene, og spor etter tidligere omskrifter ved delvis regravering er til tider synlig. Også spor etter tidligere preg ved en komplett regravering burde etter min mening være mulig å se.

I feltet på adversens høyre side ser vi et spissformet objekt, som ikke har noe med denne myntens mynttype. Formen er lik en av armene til triqvetraen fra Harald Hardrådes mynter. Satt i et norsk perspektiv, så opphørte utmyntningen av trivetra-penninger rimelig umiddelbart etter Harald Hardrådes død og vi har dermed muligheten for regravering av pregestempler. Dette åpner dermed opp for at vi kan se spor etter forrige mynttype. Dette kan være den norske triqvetraen.

Basert på mine tidligere studier, som har synliggjort at Lund-myntene var av en mer høyverdig stil (Emsøy 2021 B), enn de andre hjemlige myntene fra blant annet Olav Kyrre, er det rimelig enkelt å luke ut alle norske triqvetraer med en lavverdig stil. Man må kunne forutsette at dersom triqvetraer ble preget i samme myntverksted som Lund-myntene, så har de hatt en høyere stil enn andre triqvetraer preget i andre myntverksteder med lavere stil. Skaares 60b har en revers med en omskrift, som jeg oppfatter å være av en svært høyverdig stil (Skaare 1976 s. 268). Ved nøyere ettersyn kan jeg på reversene se at bokstavene ND i LVND på kristusmynten og ND i LIVONDI på

triqvetramynten er skåret / punslet helt likt. Stilen er den samme. Selv buen på D'en er avsluttet rett over den vertikale streken på begge myntene. Et trenet øye vil kunne se at bokstavene på den norske mynten er en minimal anelse smalere. Punslene en koniske, og dersom stempelskjæreren slår en anelse hardere, vil bokstavene fremstå som tykkere på den ene, og smalere på den andre. Etter min oppfatning er det trolig samme stempelskjærer som har vært i sving. Adversen på 60b fremstår som uklar. Den stempelidentiske aduersen til 59b hos Skaare fremstår derimot som tydeligere og bedre (Skaare 1976 s. 268).

Basert på dette har jeg tegnet opp en skisse over triqvetraen på 59b. Triqvetraen består riktignok av heltrukne indre og ytre linjer, hvor jeg valgt å skissere den opp med prikkede / stiplede linjer, da jeg fant det mest hensiktsmessig. Deretter sentrerte jeg begge myntene over hverandre i bilderedigeringsprogrammet Photoshop, vridde høyre felt på kristusmynten hvor triqvetraarmen er, slik at den passer det opptegnede opprisset fra triqvetra-mynten 59b. De små strekene rundt omkring i preget på kristusmynten, viser seg dermed å stemme overens med strekene i triqvetraen¹. Disse linjene har jeg sett at stikker opp av preget, og skyldes dermed pregetekniske forhold, fremfor sekundære forhold som nedsenkede streker vil tilsi. Det er så mange felles streker / kontaktpunkter at det er svært sannsynlig at kristusmynten er en regravering av akkurat denne aduersen: 59b.

Ved regravering vil pregestemplet bli filt helt eller delvis ned før regraveringen. Da vil man av og til kunne se parallelle linjer fra filen etter nedfilingen, og ved gravingen er det vanlig at stempelskjæreren gjør feil. Feil kan være at graveringsverktøyet glipper og lager en ekstra strek eller feilpunslinger. Det vil derfor potensielt sett være flere pregetekniske feil i pregestemplet. Men de ovenfor viste sammenfallende linjer, som også går i forskjellige retninger, er så sammenfallende og så mange, at det er direkte usannsynlig at det kan være tilfeldig.

I tillegg er det ikke usannsynlig at pregestemplet har blitt oppvarmet før regraveringen, for å fjerne en eventuell herding. Dette påvirket dermed stemplets hardhet. En slik oppvarming vil også kunne fjerne eventuelle spenninger (hardhet), som oppstod da pregestemplet ble smidd (forut for en eventuell herding)². Altså at jernet i pregestemplet ved en regravering potensielt kan bli mykere, enn det var tidligere. Hvilket er en mulig forklaringsmodell på hvorfor bokstavene er punslet dypere, slik at de fremstår som tykkere på kristusmynten.

Jeg har i mine arbeider gjort gode vurderinger av detaljene på myntene fra begynnelsen av 1000-tallet, diskutert Lund-utmyntningen fra rundt 1010 og frem til rundt 1060 sett i et norsk perspektiv og synliggjort at det er mer som taler for at de omtalte Lund-mynter er norske. Da er det svært interessant å se at jeg etter å ha trukket opp linjene, gjør et slikt funn, som dokumenterer den direkte sam-

1 Den stempelidentiske aduersen med kristusfigur ex. Bruun Rasmussen auksjon 885 lot. 36 har ved studier av bilder linjen A-A og et enda mer tydelig punkt E. Det viser at det ikke er tale om en potensiell overpreging av en triqvetrapenning, men at vi faktisk taler om stempeltekniske forhold.

2 Tilsvarende gjør man når man fremstiller blanketter til mynter. Bearbeidingen av metallet gjør det hardt og sprøtt. Derfor glødes blankettene for å gjøre dem myke for preging. Samme prinsipp brukes også innenfor gull- og sølv-smedfaget, hvor man ved uthamring / utvalsing av plater hele tiden må gløde metallet, for å hindre at det blir for hardt og sprekker opp.

menhengen mellom norske mynter og Lund-myntene på slutten av 1060-tallet. Det tyder på at alle mine detaljstudier, vurderinger, diskusjoner og resonnement er korrekte, i tillegg til at veien jeg har skisert trolig er korrekt.

Referanser

- Emsøy 2013: Gard Eirik Emsøy, *Norges Mynter i Middelalderen*, Jørpeland 2013
Emsøy 2020: Gard Eirik Emsøy, Norske mynter av long cross-typen – og andre angloskandinaviske imitasjoner utmyntet i Norge, *NNUM* nr. 1 2020
Emsøy 2021 A: Gard Eirik Emsøy, Handelsruter, ytterligere norske mynter og et mulig myntsted, *NNUM* nr. 3 2021
Emsøy 2021 B: Gard Eirik Emsøy, Utstein, åsatro, Magnus den gode sine norske mynter, Lund mynter fra Harald Hardråde og initiativ utmyntning under Magnus Haraldsson, *Trøndelag Numismatiske Forening 50 år 1971-2021*, Trondheim 2021.
Gullbekk og Risvaag 2021: Svein H. Gullbekk og Jon Anders Risvaag, Norges eldste mynthsistorie: Utmyntning, myntsteder, myntenes funksjon – en kommentar, *NNUM* nr. 3 2021
Moesgaard 2014: Jens Christian Moesgaard, Freerslevskatten. Nogle betragtninger over møntomløbet på Sjælland o. 1065/1070, *NNÅ*, ny serie, nr 1 2014
Skaare 1976: Kolbjørn Skaare, *Coinage in Viking-age Norway*, Oslo 1976
Titlestad 1996: Torgrim Titlestad, *Kampen om Nordvegen – Nytt lys over vikingetiden*, 1996

Marina myntfynd Digital numismatisk afton

Onsdag 30 november kl. 18 – 19

Vad finns det för hemligheter på havets botten?
Välkommen att lyssna på två digitala föreläsningar.

- **Deep water shipwrecks and coins in the Americas.** Dr. Peter van Alfen, Chief Curator från American Numismatic Society.
- **Död mands penge – en lille skat fra Gribshunden skrabsvrag.** Dr. Gitte Tarnow Ingvardson, antikvarie Historiska museet i Lund.

Gratis på Zoom. Boka plats: ekonomiskamuseet.se

Ekonominika museet
Kungliga myntkabinettet

Ett samarbete mellan Ekonominika museet – Kungliga myntkabinettet, Numismatiska forskningsgruppen och Svenska Numismatiska Föreningen

Oslo Myntgalleri

MYNTER • MEDALJER • SEDLER
KJØP • SALG • AUKSJONER

OSLO:

Elisenbergveien 35, 0265 Oslo
Postboks 1403 Vika, 0115 Oslo
Tel.: 22 41 60 00
E-mail: kontakt@oslomyntgalleri.no

BERGEN:

Tel.: 95 17 53 70
E-mail: oyvind@oslomyntgalleri.no

HAUGESUND:

Øvregata 226, 5525 Haugesund
Postboks 4043, 5506 Haugesund
Tel.: 90 88 77 66
E-mail: eirik@oslomyntgalleri.no

www.oslomyntgalleri.no

Lund i Skåne eller Lunde i Norge?

Svar til Gard Emsøy

Af Bo Gunnarsson og Jens Christian Moesgaard

Gard Emsøy har i en række artikler argumenteret for, at flere mønttyper fra 1000-tallet, som traditionelt tilskrives Lund i Skåne, i virkeligheden er præget i Lunde ved Stavanger i Rogaland, Norge. Som det tydeligt fremgår af Emsøys svar til Gullbekk og Risvaag herover, er hans udgangspunkt detaljestudier af en række møntter, som han siden ved en række afledte hypoteser bygger sine teorier op om. Disse detaljestudier består i observationen af en anomalii i bogstaver og symboler, som Emsøy tolker som en skadet punsel. Denne ene punsel skulle have været benyttet til at fremstille stempelerne på de møntter, hvor skaden kan observeres. Og disse møntter skulle så alle være præget på ét og samme sted.

Skaden ses i et hjørne på de pågældende bogstaver og symboler. Den giver sig til kende ved, at hjørnet i stedet for en spids har to let forskudte spidser. I tabel 1 opsummeres de 12 eksemplarer fordelt på seks typer, hvor Emsøy har observeret fænomenet. Det fremgår, at en og samme punsel skulle kunne frembringe små næsten ligesidede trekantter (kors og X) og aflange firkanter, hvoraf nogle er mere eller mindre rektangulære (N, R, M), mens andre er tyndere i den ene ende end i den anden, så de næsten fremstår som aflange trekantter (A). Det ville kræve en meget habil stempelskærer, der præcis ved, hvilken vinkel og hvilken dybde han skal punsle. Er det muligt? Måske, men det forekommer meget mere sandsynligt, at man ville bruge tre forskellige punsler til det. Og hvis man endeligt brugte samme punsel til så forskellige figurer, ville man sandsynligvis på mønterne se mange uregelmæssige figurer som et resultat af, at stempelskæreren for eksempel ved en fejl havde lavet en firkant i stedet for en trekant. Men det ser man ikke. Det er således ikke sandsynligt, at samme punsel har været brugt til både små trekantter og aflange firkanter og alt det midt imellem.

Man kan desuden undre sig over, at hvis en og samme punsel kan alt, hvorfor er den så ikke brugt til alt? Med andre ord, hvorfor har stempelskæreren ikke brugt den til samtlige bogstaver og symboler på de pågældende møntter? Har han eksempelvist virkelig efter at have lavet den ene trekant i et indskriftskors lagt sin punsel og taget en anden til de tre andre trekantter i korset? Og til resten af bogstaverne? Er dette muligt? Ja. Er det sandsynligt? Nej. De møntter, hvor skaden er observeret datereres til kort før 1020 til et stykke ind i 1040'erne. Kan en punsel holde så længe? Måske. Er det sandsynligt? Nej.

Hvordan kan man så forklare det fænomen, som Emsøy har observeret? Emsøy har højst sandsynligt ret i, at fejlen kommer fra stemplet, idet han har set det identisk på stempelidentiske møntter. Det er altså ikke et resultat af dobbeltprægning eller lignende fejl i prægningsprocessen. Men det er meget mere sandsynligt, at fænomenet er sket ved utilsiget dobbeltpunsling med en i øvrigt fejlfri punsel under tilvirkningen af stemplet. Den type af defekter, som Emsøy fremfører som bevis for, at møntterne kommer fra samme værksted, er nemlig meget almindelige. Ved et lyntjek af møntter fra et par møntauktioner og fra en privatsamling kunne der uden videre konstateres en hel række tilsvarende fejl på både

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

angelsaksiske, skandinaviske og tyske mønter, med andre ord, et meget stort geografisk område. Figur 1–4 viser tydelige eksempler på den type af skader, som Emsøy taler om. På figur 2 og 3 ser man desuden, at skaden findes både til venstre og til højre på korsarmenes spidser. På figur 3 og 4 ser man tilsvarende fænomener for bogstaverne A og L.

At disse fænomener skulle bero på et distinkt hak på den yderste spids på en punsel, må være en fejltolkning. Det handler i stedet om et resultat af stempeltilvirkningsprocessen. Mange gange har man slæt både to og tre gange på punslen for hvert enkelt element, når man skabt et bogstav eller et kors. Hvis punslen har bevæget sig en smule mellem to slag, opstår præcis den defekt, som Emsøy har identificeret. På figur 5 A-B illustreres, hvordan et kors kan skabes ved at anvende en trekantspunsel. Slår man to slag på punslen, og der sker en marginal forskydning af den mellem slagene, så bliver resultatet som vist på figur 5 C. De enkelte slag med punslen ses meget sjældent på den prægede mønt, og den visuelle effekt bliver som vist på figur 5 D. Samme effekt kan opstå uanset, om det er en trekantspunsel eller en I-punsel.

På venstre forstørrelse af figur 6 fremgår det tydeligt, at trekant-punslen er blevet slæt to gange, men i dette tilfælde er "defekten" vendt ind mod den lodrette streg i bogstavet E. På samme mønt ses også en defekt på bogstavet C, som er opstået ved, at I-punslen er blevet slæt ind to gange. På den tyske mønt, figur 7, findes flere eksempler på brug af en I-punsel. I to tilfælde ser man en defekt. I det ene tilfælde (forstørrelsen til venstre), går hakket parallelt med bogstavets længderetning og i det andet tilfælde (forstørrelsen til højre) vinkelret. Dette viser entydigt, at det handler om et tilvirkningsrelateret fænomen og ikke en effekt af en skadet punsel.

Emsøy nøjes dog ikke med at flytte mønterne med den påståede punselkade fra Lund i Skåne til Lunde i Norge. En række andre mønttyper flyttes også med forskellige argumenter. Således bliver Malmers stempelkæder 105D, 134, 138 og 162 omtolket til at være norske med en række

Fig. 1. England. Æthelred II, penning, Long Cross, ca. 997-1003, møntmester Ulfketill, York. Privat samling

Fig. 2: England, Æthelred II, penning, Long Cross, ca. 997-1003, møntmester Æthelric, Oxford. Dix Noonan Webb, London; The collection of Michael Trenerry (september 2021), nr. 19. Gengivet med tilladelse fra DNW.

Fig. 3: Skandinavisk efterligning, penning, Knud, Quatrefoil, Malmer 9.712.9803. Privat samling

Fig. 4: England, Knud the Short, penning, Quatrefoil, ca. 1017-1023, møntmester Leofwine, Southampton. Dix Noonan Webb, London; The collection of Michael Trenerry (september 2021), nr. 25. Gengivet med tilladelse fra DNW.

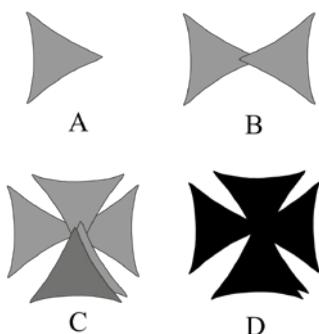

Fig. 5.

Fig. 6.

Fig. 7.

møntmestre tilknyttet steder som Utstein, Hana, Stangeland og måske Vibemyr (Emsøy 2020; 2021a, s. 69-70, 73-75; 2021b, s. 113-17, 127). Det er ganske givet korrekt, at visse anglo-skandinaviske efterligningerne kan være norske (begyndende med dem med norske kongenavne), men det vil kræve en større undersøgelse end den, som Emsøy gennemfører, at udskille dem. Det er ikke muligt at gennemføre en sådan stor undersøgelse her, men der vil med al sandsynlighed være færre norske mønter imellem end dem, som Emsøy foreslår.

Derimod kan det være på sin plads at se nærmere på de senere mønter, som Emsøy også flytter til Norge. Han siger gentagne gange, at intet taler imod det. Men hvad taler for det? Hans argumenter resumeres i tabel 2. Som det ses, er den formodede skadedyrke punsel argumentet for de to tidligste af mønterne op til starten af 1040'erne (Emsøy 2021b, s. 118-19, 122). Som vi lige sandsynliggørde, er det et meget usikkert argument, så meget desto mere som det i begge tilfælde kun drejer sig om en enkelt observation pr mønt. Flytningen af hele ormeudmøntningen (Hbg. Knud 20 og Hardeknud 1) og Beckers kåde 1 (Becker 1981, s. 175) til Norge vil betyde, at der næsten ingen udvmøntninger var i Lund fra cirka 1030 til 1046. Kun Beckers små kåder (1981 s. 130) ville kunne komme i betragtning (med mindre man omdaterer andre typer til perioden). Er det muligt, at der i Lund, som sammen med Roskilde var magtens centrum i datidens Danmark, ikke var nogen udvmøntning? I principippet ja. Men er det sandsynligt? Nej, overhovedet ikke. Henførelsen til Danmark af disse mønter hviler solidt på, at fundene viser, at de blev brugt massivt i Danmark inklusiv Skåne og kun i meget begrænset omfang i Norge.

For ormemønten præget fra i kort før 1030 til cirka 1040 er Emsøys hovedargument ud over punslen, at den startede netop som den danske konge overtog styret i Norge, og at møntreformer sker ved politiske magtskifter (Emsøy 2021b, s. 120-121). Det første er korrekt, det andet ikke. Der er mængder af eksempler på møntreformer, der sker midt i en regeringsperiode. Bare for at nævne nogle få: i Frankriget i 793 under

Fig. 5: Grafik, B. Gunnarsson.

Fig. 6: England, Knud den Store, penning, Short Cross, ca. 1029-1035, møntmester Blacman, Nottingham. Dix Noonan Webb, London; The collection of Michael Trenerry (september 2021), nr. 28. Gengivet med tilladelse fra DNW.

Fig. 7: Bayern, Henrik IV, penning, 1002-1009, Regensburg (?). Alfa Numismatics, Frederiksberg, Auction 7 (august 2021), nr. 147. Gengivet med tilladelse fra Alfa Numismatics.

Fig. 8-A.

Fig. 8-B.

Fig. 8-C.

Fig. 8-D.

Fig. 8-E.

Fig. 8-F.

Karl den Store (768-814) og i 864 under Karl den Skaldede (840-877) samt i England under Edgar (959-975) omkring 973 og under Henrik II (1154-89) i 1180 og under Henrik III (1216-72) i 1247 og under Edward I (1272-1307) i 1279 og i Sverige under Magnus Erikson (1319-64) i 1354. Så Emsøys hovedargument falder. Hans næste argument er, at den danske konge med valg af et formodet hedensk symbol ormen ville sikre sig støtte fra den hedenske modstand mod den hidtidige norske kong Olav den Hellige (1015-28) (Emsøy 2021b, s. 118-21). Imidlertid er ormemotivet for det første ikke entydigt hedensk (se Malmer 2004, s. 79-82), for det andet var Knud den Store også en kristen konge, og det ville være helt utænkeligt for ham at tillade sig et sådant opportunistisk skridt.

Desuden fremfører Emsøy, at den på de relevante mønter nævnte møntmester Aslak kunne være søn og efterfølger til den lokale høvding Erling Skjalgsson, som ifølge Emsøy styrede den formodede udmøntning i Lunde, Rogaland allerede fra cirka 1015 (Emsøy 2021b, s. 121-22). Det er naturligvis muligt, men det ville i så tilfælde være mærkeligt, at en så vigtig person kun nævnes på mønternes bagside som en blandt mange møntmestre. Der kan også være mange andre muligheder, for eksempel at Aslak er en helt almindelig møntmester som de andre. Aslak som møntmesternavn findes faktisk helt fra Knud den Store (1018-1035) (SCBI 14, nr. 2166-2168) over Hardeknud (1035-1042) og Magnus den Gode (1042-1047) til Svend Estridsen

Figur 8 Udvælg af Lund-mønter fra 1000-tallet.

A. Knud den Store (1018-1035), Lund, Hbg. 12. Enner skatten, Jylland. Den Kongelige Mønt- og Medailesamling, København, FP 79.14. Foto: Rasmus Holst Nielsen, Nationalmuseet.

B. Hardeknud (1035-1042), Lund, Hbg. 1. Gotlands museum.

Foto: Kenneth Jonsson.

C. Ormtyper, Lund, ca. 1030. Eksemplar med forvirrede indskrifter, hvor det er umuligt at skelne mellem Knud den Store (1018-1035), Hbg. 20 eller Hardeknud (1035-1042), Hbg. 1. Privat eje. Foto: Torben Juul Hansen.

D. Hardeknud (1035-1042), Lund, Hbg. 28. Staatsliche Münzsammlung, Berlin. Foto: Kenneth Jonsson.

E. Magnus (1042-47), Lund, Hbg. 1. Privat eje. Foto: Kenneth Jonsson.

F. Svend Estridsen (1047-1074), Lund, Hbg. 6. Johannishusskatten, Hjortsberga sn, Blekinge.

Foto: Kenneth Jonsson.

Fig. 8-G.

175 a

Fig. 8-H.

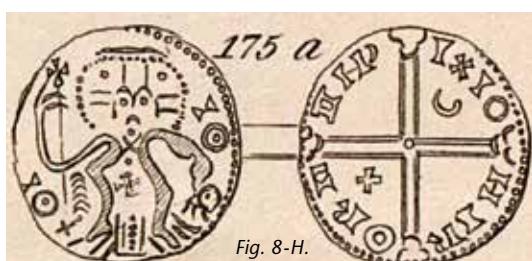

Fig. 8-I.

Fig. 8-J.

Fig. 8-K.

Fig. 8-L.

(1047-1074) (Hauberg 1900, s. 94, 95, 97). Så sent er det nok ikke en norsk høvding, der er fortsat i dansk tjeneste, så meget desto mere som Svend var i konstant strid med Norge. Men der kan selvfølgelig være tale om flere personer med samme navn.

At møntmestrene i den politisk forholdsvis stabile situation omkring 1030 i modsætning til tidligere skulle vove at give sig til kende ved at sætte deres navne på mønterne (Emsøy 2021b, s. 120), er vel ikke specielt norsk? Dertil kommer, at der kan være andre, mere sandsynlige grunde til det: øget skriftkyndighed og/eller øget krav fra kongen om, at navnene skulle figurere på mønterne for at lette kontrollen over møntmestrene. Den formodede læsning af Lundsvåg (som ligger ved Lunde i Rogaland) i en bagsideomskrift på en ormemønt er helt hypotetisk (Emsøy 2021b, s. 127-28). Det er ikke usædvanligt med variation i stavemåder eller et par ekstra bogstaver, der ikke giver mening, og det kan lige vel være tilfældet her.

Malmer har påvist, at ormmønterne i modsætning til tidligere skandinaviske prægninger er præget med en meget kontrolleret vægtstandard og synes at have været brugt efter antal og ikke efter vægt. Udmøntningen må således have været kontrolleret og garanteret af kongen på en helt anden måde end tidligere (Malmer 2003). Emsøy synes ikke, at det er uforenligt med et norsk ophav (Emsøy 2021b, s. 121). Det virker dog umiddelbart mere logisk at sætte en så gennemgribende reform i forbindelse med magtens centrum i Lund i Skåne

G. Svend Estridsen (1047-1074), Lund, møntmester Wulfet, Hbg. 9. Ahlströms Myntauktioner 67, nr 747.
Foto: Kenneth Jonsson.

H. Svend Estridsen (1047-1074), Lund, Hbg. 9, variant med dansende Kristus. Gengivet efter Ramus & Devegge, tillægsplanche V. 175a, scannet efter Kungliga Bibliotekets eksemplar. Tak til Tobias Bondesson for at formidle illustrationen.

I. Svend Estridsen (1047-74), Lund, møntmester Alvard, Hbg. 28. Privat eje. Foto: Kenneth Jonsson.

J. Svend Estridsen (1047-1074), Lund, møntmester Sumerled, Hbg. 30. Hallandsk skattekund. Privat eje. Foto: Kenneth Jonsson.

K. Svend Estridsen (1047-1074), Lund, møntmester Alfric, Hbg. 31. Staatsliche Münzsammlung, Berlin. Foto: Kenneth Jonsson.

L. Svend Estridsen (1047-1074), Lund, sandsynligvis møntmester Bosi, Hbg. 32a. Privat eje. Foto: Kenneth Jonsson.

end med en udmøntning mere eller mindre kontrolleret af en regional høvding i Rogaland. Når så mønsterne oven i købet hovedsagligt findes i Danmark (og på Gotland m.v.) og kun nogle få i Norge (se fundlister i Hauberg 1900, s. 193, nr. 20 og s. 199, nr. 1, mens vi venter på udgivelsen af Brita Malmers posthume værk om blandt andet denne mønttype), er der mange flere ting, der knytter denne udmøntning til Skåne end til Norge.

Dernæst skulle hele Beckers stempelkæde 1 også være norsk som en privat eksportudmøntning (Emsøy 2021b, s. 121-24). Med punselargumentets bortfald er der ingen tvingende argumenter for at flytte udmøntningen til Norge. Trods Emsøys skepsis (Emsøy 2021b, s. 123) har Becker (1981) givet en god forklaring på de forvirrede omskrifter og manglende kongenavne i lundensisk sammenhæng med borgerkrigen mellem Magnus den Gode (1042-1047) og Svend Estridsen (1047-1074). De skal ikke gentages her, læseren henvises til selv se det hos Becker. Hypotesen om Aslak som Rogalands høvding (Emsøy 2021b, s. 121-22, jfr. ovenfor) og et formodet norsk behov for fuldlødig eksportmønt (Emsøy 2021b, s. 123-24), når Harald Hårderådes devaluerede triquetra-mønter ikke blev accepteret udenlands, er langt fra nok til at retfærdiggøre flytningen af hele udmøntningen fra Lund i Skåne til Lunde i Norge.

Den næste udmøntning, som Emsøy vil omdefinere fra Skåne til Rogaland er Svend Estridsens sene typer med navnet Magnus, Hbg. 28 og 30 (Emsøy 2021, s. 125-27; 2022). Det er to hovedtyper præget i stort tal, som var meget vigtige i det danske møntomsløb. Emsøys hovedargument er, at Svend ikke hed Magnus, men det gør Magnus af Norge, der regerede 1066-69 (Emsøy 2021b, s. 126). Imidlertid er det, som allerede Hauberg fremførte i år 1900, veldokumenteret, at Svend Estridsen havde tilnavnet Magnus, som på latin betyder den Store (Hauberg 1900, s. 50 og 52, note 1, s. 217), så det er ikke noget problem at tilskrive mønter med navnet Magnus til Svend Estridsen og lade den være tilvirket i Lund i Skåne.

For at få kronologien til at passe må Emsøy gøre mønsterne henholdsvis cirka 10 og 5 år yngre end den alment accepterede datering af typerne Hbg. 28 og 30. Denne datering bygger ellers på adskillige numismatikeres detaljerede arbejde med at finpudse dateringerne af skattefund i hele Østersøområdet. Ud fra en lang række mønttypers opræden i disse daterede skattefund kan man give et bud på mønttypernes prægetidspunkt. Disse mønttyper stammer fra mange forskellige steder, såsom England, Danmark, Tyskland, slavisk område... så konstruktionen er kompleks. Hele dette arbejde afviser Emsøy med en kort bemærkning om, at den bygger på skattefund med udenlandske mønter, og de kan cirkulere i lang tid, så de udgør ikke noget præcist dateringsgrundlag (Emsøy 2021b, s. 125; 2022). Det kan man simpelthen ikke gøre. Kronologien bygger på mange fund fra flere lande, men det er i og for sig korrekt, at vi ikke nødvendigvis har fundet den endelige sandhed. Forskningen går frem, og dateringen af visse mønttyper har faktisk rykket sig, og det kan naturligvis i næste omgang påvirke dateringen af andre fund og andre typer. Men det kræver en grundigt fornyet undersøgelse af hele materialet at stille spørgsmål ved kronologien, ikke blot en kort affejende bemærkning!

Emsøy bedømmer, at bogstavstilen på de bedste af Harald Hårderåde er den samme som på Hbg. 28, selv om han indrømmer, at bogstaverne er smallere på førstnævnte (Emsøy 2022). Netop dette sidste må dog siges at være en stor stilforskel, hvilket burde indebære, at de ikke er præget samme sted. Emsøy (2022) mener at have identificeret et stempel, der er omgraveret fra Harald Hårderådes norske Triquetra til Hbg. 28. Den er

Tabel 1. Oversigt over Emsøys observationer af den påståede skadede punsel

Type	Eksemplarer	Bogstav/tegn m. punselslag	Datering	Kongenavn	Møntmester
Malmer 9.198.1113	(1) Malmer ill.; (2) Emsøy 2020, fig. 2, 6 (UIO)	Fs. 1x A. Bs. 2x R og 1x M	Efter 1015	Olav	Astrithr
Malmer 9.208.1112 (cf. s. 598, 619, nr 2922)	(1) Malmer 9.208.1112.5; (2) Emsøy 2020, fig. 1, 5	Bs. 1x trekant i indskriftskors	Efter 1016	Knud	Astrithr
Malmer 9.904.1214	(1) Malmer, ill.; (2) Emsøy 2020, fig. 3-4 (Künker 183, 2109)	Fs. 3x X og 1x A. Bs. 1x F	Efter 1016	Knud	Wulfwine
Malmer 9.628.1730	(1) Emsøy 2021a, fig. 1 ; (2) MISAB 32, 201	Bs. 1x trekant i midtkors	Efter 1016	Knud	Thorkild
Hbg. Hardeknud 1	(1) Emsøy 2021b, fig. 3-4 (Hafnia Coins web efterår 2020); (2) MISAB 32, 206	Fs. 1x N	1030 eller lidt før til cirka 1040	Hardeknud	Aslak
Becker M4/53	(1) Emsøy 2021b, fig. 5-6 (BR 897.224); (2) Oslo Myntgalleri web efterår 2020	Fs. 1x A	1042-cirka 1044	Magnus	Aslak

Tabel 2. Udmøntningen i Lund cirka 1028-1074/6 med Emsøys om tolkninger (kun de vigtigste typer medtaget)

Type	Traditionel datering	Emsøys tolkning	Emsøys argument
Hbg. Knud 20 & Hardeknud 1 (Orm-typen)	I eller kort før 1030-ca. 1040	Hele udmøntningen i Lunde, Rogaland under dansk styre	Punsel, politisk skifte, læselige møntmestrenavne, hedensk religiøs opportunisme, møntmester Aslak er måske Erling Skjalgssons søn og formodet indskrift Lundsvåg
Varierende typer, jf. Becker 1981	Ca. 1040-1046	Hele Beckers kæde I (dvs. det meste af udmøntningen) som privat eksport-udmøntning i Lunde, Rogaland	Punsel, norsk behov for eksportmønt, passer dårligt i DK og møntmester Aslak er måske Erling Skjalgssons søn
Bl.a. Hbg. Svend 6, 8, 9, 13, 25	Fra 1046 til midten af 1050'erne	Nævnes ikke	-
Hbg. Svend 28	Slutningen af 1050'erne	Hele udmøntningen i Lunde, Rogaland som eksportmønt for engelske købmænd under Magnus (1066-1069) og senere	Magnus' navn og omgravering af triquetra-stempel og samme stil på bogstaver som triquetra-mønter
Hbg. Svend 30	Fra ca. 1060	Hele udmøntningen i Lunde, Roaland som eksportmønt for engelske købmænd under Magnus (1066-1069) og senere	Magnus' navn
Hbg. Svend 31	1060'erne	Nævnes ikke	-
Hbg. Svend 32	Omkring 1070	Nævnes ikke	-
Hbg. Svend 32a	Starten af 1070'erne	Lund i Skåne	Fund af prøveafslag i Lund (2021b, s. 128)

muligt, at han har ret, men ud over linjen A-A er det helt små linjer, han baserer sit ræsonnement på, og de kan være tilfældige. Desuden findes der linjer, som ikke passer ind i hans tegning, og som ignoreres, se lille linje ved underste kant af bogen til venstre og linje fra højre øje til højre mundvig. Men selv hvis han har ret i omgraveringen, findes der andre tolkninger. Det er jo blot et enkelt stempel, og det kan teoretisk være blevet transporteret fra Norge til Lund, før det blev omgravet. Mulighederne er mange, men Emsøys observation er bestemt interessant.

Emsøy tolker Hbg. 28 og 30 som norske, præget som eksportmønt specifikt til Danmark (Emsøy 2021b, s. 125-26; 2022). De skulle være præget på bestilling af engelske købmænd, der handlede i Danmark (Emsøy 2022). Fundene viser nemlig entydigt, at disse typers primære brugsområde er Danmark (fundliste i Hauberg 1900, s. 217-218; Jensen m.fl. 1992;

Ingvardson 2016, tabel 2). Som Emsøy så rigtigt gør opmærksom på, var Danmark på dette tidspunkt i gang med at få et reguleret møntomløb, hvor udenlandske og gamle mønter var ugyldige (Emsøy 2021b, s. 125). De skulle veksles til en defavorabel kurs, som gav indtaegt til kongen. Kongen garanterede til gengæld mønternes pålydende værdi, så man ikke længere som tidligere behøvede at diskutere vægt og lødighed. Denne garanti gjaldt selvfolgelig kun inden for riget grænser. Lige så snart mønterne forlod landet, var mønterne nominelle værdi ikke længere garanteret, da kongens autoritet naturligvis ikke gjaldt uden for riget.

Emsøy siger ikke eksplisit, at samtlige eksemplarer af disse to typer skulle være præget i Norge, men det fremgår implicit af det faktum, at alle kendte eksemplarer bærer navnet Magnus, enkelte gange let deformert, men dog læseligt (se Hauberg 1900, s. 217-18; Haubergs samling 934-1013; Bruuns samling 1800-1853; Moltke 1950, no. 1-116...), hvilket jo netop er Emsøys argument for at føre dem til Norge. Hvis nu samtlige Hbg. 28 og 30 er præget i den norske kong Magnus' navn og med en type, der ganske vist ligner andre danske typer (Hbg. 31, 32 og 32a, som i øvrigt i den alment accepterede kronologi er en smule senere), men dog er anderledes, hvorfor skulle folk i Danmark så accepterer dem? Kongen garanterede dem jo ikke. Og kongen ville nok heller ikke selv se med milde øjne på det. Er det muligt? Nej! Disse mønter ville jo lynhurtigt blive spottet som udenlandske. Hvis det endeligt skulle have fungeret, skulle man i det mindste have haft en del af udmøntningen, der var præget i Danmark, som nordmændene så kunne efterligne. Men som vi så ovenfor bærer alle eksemplarer Magnus' navn og tilskrives derfor Norge af Emsøy, så i hans tolkning kan ingen af dem være danske.

Endeligt må man i betragtning af, hvor udbredte typerne er i Danmark, spørge sig, om det overhovedet er logistisk muligt at flytte så mange mønter. Ifølge Emsøy (2022) skulle de have opfyldt engelske købmænds behov, så de har måske stået for transporten. Men vi snakker jo ikke om små sporadiske tilskud til møntomløbet som med de tidligere anglo-skandinaviske udmøntninger. Nej, det er i perioder næsten hele møntforsyningen i Østdanmark. Man ser for sig sølvskibene gennem Skagerrak og Kattegat på samme måde, som da spanierne førte det amerikanske sølv til Europa. Og så uden den danske konges accept – han var sikkert ikke glad for at gå glip af sin afgift på omvekslingen af udenlandske mønter – og uden at blive opdaget. Er det sandsynligt? Nej!

Konkluderende må man sige, at på det nuværende kildegrundlag taler intet for at flytte store dele af skånske Lunds 1000-tals udmøntning til norske Lunde (figur 8).

Referencer

- Becker, Carl Johan, "The Coinages of Harthacnut and Magnus the Good at Lund c. 1040-c. 1046", *Studies in Northern Coinages of the Eleventh Century*, København 1981, s. 119-174.
L. E. Bruuns Mønt- og Medaillesamling, København 1928.
Emsøy, Gard Eirik, "Norske mynter av long cross-typen – og andre angloskandinaviske imitasjoner utmyntet i Norge", *NNUM* 2020, s. 11-18.
Emsøy, Gard Eirik, "Handelsruter, ytterligere norske mynter og et mulig myntsted", *NNUM* 2021 (a), s. 69-75.
Emsøy, Gard Eirik, "Utstein, åsatro, Magnus den gode sine norske mynter, Lund mynter fra Harald Hardråde og imitativ utmyntning under Magnus Haraldsson", *Tøndelag Numismatiske Forening 50 år 1971-2021*, Trondhjem 2021 (b), s. 113-129.
Emsøy, Gard Eirik, "Den norske Lund-utmyntningen", *NNUM* 2022, s. 69-75.
Hauberg, Peter, *Myntforhold og Udmyntringer i Danmark indtil 1146*, København 1900.

Museumsinspektør P. Hauberg's Samling af danske og norske Mønter, Møntauktion, København 1929.
Ingvardson, Gitte, "Et sted midt imellem – Svend Estridsen og 1000-tallets mønthsistorie",
Svend Estridsen, Odense 2016, s. 135-157.
Jensen, Jørgen Steen med flere (red.), Danmarks middelalderlige skattefund, 2 bind, København 1992.
Malmer, Brita, The Anglo-Scandinavian Coinage c. 995-1020, Stockholm 1997.
Malmer, Brita, "Om penningar och halvpennningar i 1020-talets Lund", NNUM 2003, s. 119-127
Malmer, Brita, "Kristna symboler på danska mynt ca 825-1050", Kristendommen i Danmark før 1050,
Roskilde 2004, s. 75-85.
Malmer, Brita, Serpents and crosses. Scandinavian Coinages from the time of Louis the Pious, Knut the
Great, Harthacnut, and Anund Jakob, under forberedelse.
Moltke, Erik, "De danske runemønter og deres prægere", NNÅ 1950, s. 1-56.
SCBI = Sylloge of the Coins of the British Isles, London

Diskusjonen om det norske Lund

Av Gard Eirik Emsøy

Gjennom en rekke artikler har jeg over et par år synliggjort det som trolig er en svært omfangsrik og ukjent utmyntning i Norge på 1000-tallet. Ikke uventet har dette møtt motstand, da jeg har flyttet dansk/svenske utmyntninger til Rogaland i Norge (Emsøy 2021). Først stilte Gunnarsson seg skeptisk til en vurdering (Gunnarsson 2020). Dette ble svart ut i en ny artikkel fra meg (Emsøy 2021 A). Før publisering av artikkelen ble denne oversendt av redaksjonen i NNUM til Gullbekk og Risvaag, som av redaksjonen ble bedt om å besvare arbeidet mitt. Både mitt arbeid (Emsøy 2021 A) og Gullbekk og Risvaags svar (Gullbekk og Risvaag 2021) ble publisert i samme nummer av NNUM. I mellomtiden publiserte jeg en lengre artikkel i Trøndelag Numismatiske forenings 50 års festskrift (Emsøy 2021 B). Den flyttet ormemyntene til Norge, synliggjorde at Beckers kjede 1 også trolig var norsk, i tillegg til at vi har triqvetermynter som henviser til Lund på lignende måter som de øvrige Lundmyntene. Diskusjonen som ble ført fokuserte på både en attribuering til Skåne eller Norge. Det som gikk igjen, var at det var en overvekt av sannsynlighet for at myntene heller var preget i et norsk Lund.

I dette nummeret av NNUM har jeg fått anledningen til å besvare Gullbekk og Risvaags kommentar (Emsøy 2022). Avslutningsvis i mitt svar, synliggjorde jeg enda en direkte forbindelse mellom en Lundmynt og en mynt fra Harald Hardråde. Begge myntene hadde reversomskrift som viser til et Lund.

Redaksjonen i NNUM så det dermed som hensiktmessig å skrive en kommentar til mitt svar til Gullbekk og Risvaag. Denne kommentaren er også med i dette nummer av NNUM (Gunnarsson og Moesgaard 2022). Hvor på jeg er gitt anledning til å besvare denne kommentaren igjen i samme nummer. Dette er dermed mitt svar til kommentaren fra Gunnarsson og Moesgaard.

Trekantpunsel med skade

Gunnarsson og Moesgaard problematiserer i sin kommentar at trekantpunslet med skade nødvendigvis ikke er et trekantpunsel med en skade. Men at det heller er tale om dobbeltpunsling. Min vurdering er at tre-

Figur 1: Utsnitt av omskriften på Malmers advers 904.

På tre av korsarmene er det brukt samme punsel. Legg merke til at splitten i hjørnet er helt identisk. Som det tidligere er bemerket (Emsøy 2020), og som også Gunnarsson og Moesgaard påpeker i deres kommentar, så skyldes dette ikke dobbeltpreging i selve pregeprosessen av mynten.

Slike identiske forhold kan ikke fremprovoseres ved dobbelpunsling. Det kan kun skje ved direkte overføring fra en punsel. I dette tilfellet en beskjædiget trekantpunsel.

kantpunslet brukes som armer i kors og kryss, samt som "fot" i flere bokstaver. Ytterligere graveringsverktøy brukes deretter til å lage de mer eller mindre rektangulære linjer i N, R og M. Det samme er tilfellet med A, som fremstår som avlange trekanter. Man etablerer først "fötter" og endepunkter med bla. trekantpunsel, og forbinder disse med andre graveringsverktøy. Sistnevnte kan være punsler som er helt rektangulære eller en kniv som man bruker til å gravere opp mellomrommene.

Ser man på figur 1, som er et utsnitt av omskriften på Malmers advers 904 (Malmer 1997), ser vi at det som er samme punsel går igjen 3 ganger i samme kors. Det er helt usannsynlig at stempelskjæreren har kunnet fremprovosere identisk dobbeltpunsling på alle disse tre korsarmene. Slik identisk overføring av identiske forhold i form av en identisk splitt i det ene hjørnet, kan kun skje ved en identisk overføring til pregestemplet. Den identiske overføringen skjer da følgelig gjennom et trekantpunsel med hjørnesplitt. Det er dermed ikke tvil om at det er tale om en punselskade, fremfor en dobbeltpunsling. At trekantpunslet kun viser på noen trekanter, kan danne grunnlaget for en studie som avdekker hvordan samtidens pregestempler ble punslet / skåret. Dette ligger utenfor denne kommentarens rammer.

Når man så finner igjen samme trekant i bokstaver med identisk splitt på samme sted på mynter som er knyttet sammen gjennom stil, type, myntmestere og geografiske forhold (Emsøy 2020), er det dermed sannsynlig at det er tale om bruk av samme punsel med samme skade. For de tidligste myntene er skaden etter min vurdering helt identisk. En dobbeltpreging med trekantpunsel vil ikke kunne fremprovosere nøyaktig samme "splitt". En dobbeltpreging med et punsel vil selvfølgelig være forskjellig fra tilfelle til tilfelle.

Når skaden er identifisert, kan man ikke utelukke at punslet fortsatt kan ha blitt brukt i lengre tid. I likhet med pregestempler, kan punsler bli slitt. På senere mynter med samme opphav, her Lund-mynter, vil man dermed kunne finne samme "splitt" i trekantpunslet, men hvor det kan være mindre avvik sett opp mot de tidligste mynter.

Jeg fastholder dermed vurderingen av punslene, særlig med hensyn på at det ikke er mulig å fremprovosere en identisk feil tre ganger i korsarmene på et og samme kors. I tillegg til at splitten er lik på alle de

tidligste myntene, som jeg har behandlet tidligere. Det er dermed ikke tale om et tilvirkningsrelatert fenomen i form av dobbeltpunsling.

Krav om undersøkelser

Gunnarsson og Moesgaard krever videre en større undersøkelse enn den som jeg gjennomfører for at mynter kan utskilles som norske angloskandinaviske imitasjoner. Når de krever en større undersøkelse, forventer jeg at de må spesifisere hva slags type undersøkelse dette omfatter og hvor omfangsrik den skal være. De har ikke synliggjort hva som er mangelfullt og hvorfor mine undersøkelser er mangelfulle.

Etter tradisjonen anses de fleste av disse myntene til å være preget i Lund i Skåne. Etter tradisjonen er også ormemyntene preget på samme sted. Det samme med Beckers kjede nummer 1. Videre også alle Magnusmynter med kristusfigur. Utgangspunktet for Gunnarsson og Moesgaard tilnærming for å holde på at alle disse myntene er danske / svenske preget i Skåne er en tradisjon med svært manglende undersøkelser. Denne eldre numismatikken er basert på både gjettverk og sannsynliggjøring. I Trondheimartikkelen vekter jeg Skåne og Rogaland opp mot hverandre. Mine arbeider er ikke noe svakere enn det som Gunnarsson og Moesgaard støtter seg på. Når det gjelder de angloskandinaviske imitasjonene er sannsynliggjøringen av et norsk opphav av et omfang og kvalitet, som overgår de arbeider Gunnarsson og Moesgaard setter sin lit til.

For Gunnarsson og Moesgaard burde utgangspunktet i stedet være at de har mynter som henviser til et Lund, deretter utelukke all tradisjon for deretter dokumentere grundig at de er preget i Lund i Skåne. Er det mulig å eksplisitt si at det Lund som er angitt er det som er i Skåne? Eller handler dette kun om sannsynliggjøring, og hvor overvekten av sannsynlighet ligger?

Det er kun gjennom mine arbeider at man klarer å dokumentere en sammenheng mellom mynter som er geografisk bestemt til et spesifikt land (Norge) og Lundmyntene. I tillegg har jeg funnet flere andre forhold som knytter dem til Norge. Eksempelvis Lundsvågen-mynten av ormetypen. Ingen dansk eller svensk numismatiker har noensinne kunnet finne så klare og tydelige forhold som plasserer ormemyntene så spesifikt til et spesifikt Lund. De har kun oppfatningen av at Lund må og kan ikke være noe annet enn Lund i Skåne. At Lund-mynter i hovedsak brukes utenfor Norges grenser, særlig i Danmark, danner grunnlaget for hvordan vi skal forstå deres funksjon. Kanskje danske og svenske numismatikere istedet bør stille krav til kvaliteten av deres egen numismatikk?

Minimal utmyntning i Skånske Lund

Gunnarsson og Moesgaard stiller videre spørsmålstege ved om sannsynligheten av at det har vært en minimal utmyntning i perioden fra ca. 1030-1046 i den Skånske Lund. Uten noen redegjørelse påstår de at det er helt usannsynlig. Men det gir dem allikevel ikke et rettmessig krav på Lund-myntene. Fordi det står Lund på dem, og fordi de forventer en utmyntning i Lund i Skåne, så forventer de at myntene er preget der? Det er ingen argumentasjon for at myntene er preget der. Utgangspunktet for å vurdere omfang av utmyntning, skal selvfølgelig basere seg på hvilke mynter man kan attribuere til Lund i Skåne. Ikke forutsette en stor utmyntning, og dermed gjøre krav på myntene.

Hedenskap

På 1000-tallet skjedde alle myntreformer i Norge trolig i forbindelse med skifte av konge. Dette vil jeg påstå at er svært vanlig. Det finnes tilfeller, som Gunnarsson og Moesgaard kommenterer, hvor det har vært endringer under regjeringsiden til visse franske, engelske og svenske konger. Som redaksjonen i *NNUM* har påpekt ovenfor mitt svar, så finnes det enda flere eksempler fra Europa. Men de mangler argumentasjonen for hvorfor dette skulle være tilfelle for Lund-utmyntingen. Etter norske forhold på 1000-tallet, er det mer sannsynlig å sette en reform i sammenheng med endring av styre og konge. Videre skriver Gunnarsson og Moesgaard at det ville ha vært utenkelig for kong Cnut å akseptere hedenske symboler på mynter. Hvorfor dette skulle være utenkelig, har de ikke gjort rede for. I Norge var det mange hedninger, og det finnes ingen dokumentasjon på at Cnut forsøkte å kristne de norske hedninger. Mer om dette kan jeg behandle i et senere arbeid.

Myntmestere

Videre nevner Gunnarsson og Moesgaard myntmester Aslak, og stiller spørsmålstege ved myntmester Aslak. De nevner at det ikke er sannsynlig at en norsk høvdig er i dansk tjeneste inn under blant annet Svend Estridesen. Setter man derimot myntene i et norsk perspektiv så er det uproblematisk at han fremkommer på Lund-mynter over en så lang periode. Aslak opptrer først på myntene i det han blir høvdig, og er fremtredende i årene etter så lenge han levde.

Når det gjelder forhold som at myntmestere har vegret seg for å sette sine navn på reversen, nevner Gunnarsson og Moesgaard at det ikke er noe spesielt. Til det vil jeg påpeke følgende: av myntene i stempelkjede 138, som har en advers som er ren imitativ (Malmer 1997 adversene 603, 630, 632 og 729), er det angitt flere myntmestere med navn og «myntsted». Mens på reversene tilknyttet adversene i samme kjede, som angir Cnut som konge av Danmark, finner vi en mye lavere andel av reversene hvor myntmesterne lar seg tilkjennegi. Det er i seg selv underlig (Emsøy 2021 B). At de ikke var særlig skrivekyndige på Cnut mynter i kjede 138, samtidig som de var skrivekyndige myntene med imitative adverser i samme kjede, for deretter å bli skrivekyndige igjen på ormemyntene gir ikke mening. Tar man utgangspunktet i vegring, gir det hele derimot mening.

Går vi videre til det at Gunnarsson og Moesgaard mener at vurderingen av at en reversomskrift henviser til en Lundsvåg (som det ikke finnes i svenske Lund) er hypotetisk, så ser jeg at de ikke at de har noe annet forslag til tolkning. Min vurdering er fullt etterprøvbar og vurderingen av bokstavene, som gir omskriften, er det ingenting å utsette på. Vurderingen treffer svært godt med hensyn på stavelse, og det kan etter mitt syn ikke være tilfeldig. Som nevnt tidligere, så har ingen danske eller svenske numismatikere noe som knytter ormemyntene geografisk direkte til det Skånske Lund.

Vektregulering

Når det gjelder vektreguleringen av ormemyntene, mener Gunnarsson og Moesgaard at en slik regulering følgelig er mer logisk å sette i en sammenheng med maktens sentrum i Lund i Skåne. Fremfor at det er kontrollert av en regional høvdig i Rogaland.

Ved overtakelsen av Norge må man kunne forutsette at Cnut med sin erfaring fra engelske myntverksteder og vektreguleringer kan ha ønsket

å regulere en norsk "høvding"-utmyntning. Imitativ utmyntning, som vi kjenner til fra de angloskandinaviske imitasjoner, var på ingen måte regulert med hensyn på typer og vekt. Høvdingfamilien i Rogaland var nøkkelen til makten i Norge. Det visste Olav den hellige og Cnut (Emsøy 2021 A og B). Kan da Cnut ha vært seg bekjent av at en uregulert utmyntning i Norge fortsatte under hans regjeringstid? Det betviler jeg. Det er mer sannsynlig at en så åpenbar regulering av myntvesenet finner sted på den tid og på det sted Cnut får makten over.

Den ubestridte sammenhengen

Numismatikere har forut mine arbeider ikke betvilt sammenhengen mellom de angloskandinaviske Lund-mynter, ormemyntene fra Lund, Beckers kjede 1 og Magnusmyntene fra Lund. Sammenhengen er der gjennom myntsted og myntmestere (Emsøy 2021 B s. 118 og 122). Dermed kommer man ikke utenom at dersom angloskandinaviske imitasjoner med angivelse av Lund er norske, samt at det finnes flere forhold som taler for at ormemyntene fra Lund inngår i samme potensielle norske myntsted, så er også Beckers kjede 1 og Magnus myntene også norske. Derfor må de alle sammen flyttes til Norge. Når jeg anser dem som eksportmynter, så er det forklaringsmodellen som vi må ha for å kunne plassere dem der. Her inngår behovet utenlandske handelsreisende har hatt, i det mynter av dansk type tok over myntområdet. Å imitere mynter var vanlig. Detaljene rundt imiteringen får vi ut av hvordan vi tolker myntene sett i et norsk perspektiv.

Magnus kun i Lund

Gunnarsson og Moesgaard viser også til forklaringen til hvorfor det står Magnus på noen av Lund-myntene. Det underlige er at det kun er på Lund-myntene at Svend Estridsen angis som Magnus. Det gir ingen mening, når han referes til Svend på alle de øvrige myntverksteder aktive under hans regjeringstid.

Videre krever Gunnarsson og Moesgaard en grundig og fornyet undersøkelse i det jeg flytter dateringen av Hbg. 28 og 30. Men som jeg har presisert, så har Moesgaard påpekt tidligere at mynter av dansk type tok over myntområdet (Emsøy 2021 B og 2022). Det gir flere usikkerheter, som jeg har angitt, vedrørende dateringen som er basert på de utenlandske myntene som ble fortrengt fra myntområdet. Hva angår myntfunn av denne mynttypen i Estland er behandlet i Trondheimartikkelen (Emsøy 2021 B). Basert på disse usikkerhetene, er det uproblematisk å flytte dateringen for å tilpasse den til norske forhold. Da er det de norske forholdene som danner grunnlaget for dateringen av skattefunnene.

Veksling

Når det gjelder myntområdet i Danmark, påstår Gunnarsson og Moesgaard at utenlandske mynter skulle veksles inn i en kurs som var i kongens favør. Dette kan de ikke vite. Det mangler også referanser som dokumenterer et slikt forhold. Setter man disse myntene heller i et norsk perspektiv, får man en helt annen forståelse av det som kan ha vært de faktiske forhold. Altså Gunnarsson og Moesgaards påstand kan ikke brukes for å attribuere mynter til noe sted eller fastholde på en attribuering.

Gunnarsson og Moesgaard er også svært tydelige på at danskekongen ikke ville akseptere den norske mynten. Det kan de heller ikke vite. Dersom myntene er norske, så er det myntene som danner grunnlaget for forståelsen av hvordan myntene ble mottatt i Danmark. Magnus-myntene

fremstår etter mitt syn som etterligninger av dansk type men med norsk kongsnavn. Vekt og sølvinnhold var i henhold til det som ble akseptert innenfor Danmark. Da løser det Gunnarsson og Moesgaards problem, hvor en konge er garantist (da den norske) for vekt og sølvinnhold. Å sette den danske kongens navn på en slik formodentlig norsk utmyntning, i det myntvesenet i Danmark ble mer regulert, ville kanskje bli ansett som ren forfalskning. Med norsk kongsnavn ble det dermed ingen forfalskning, men en imitativ utmyntning. Kanskje det er mer passende å kalte det en semi-imitativ utmyntning. Det kan også ha vært en form for myntunion, hvor danskekongen ikke kan ha vært for rigid i forhold til mynten han aksepterte, men at den måtte være av samme type. De som styrte sølvstrømmene, som vi vil lese om litt senere, kan også ha tvunget danskekongen til å akseptere en slik løsning. Eller det kan være noe annet som har medført at myntene ble akseptert.

Som jeg også har påpekt, døde Magnus tidlig, og trolig har han dermed fungert som garantist lenge etter hans død. Det er selvfølgelig forhold den danske konge ikke har kunnet kontrollere utenfor hans grenser. Påser man at typen er den samme uten endringer over tid, kan heller ingen dokumentere om mynten er preget samtidig som Magnus var i live eller etter hans død. Hvis dette er tilfellet, som jeg tror, så det en genial løsning hvor man unngår å lage imitative (les falske) mynter i Svends navn. Man får i virkeligheten en norsk kongelig garanti på vekt og sølvinnhold, selv etter hans død.

Avslutningsvis er Gunnarsson og Moesgaard svært tydelige på at danskekongen ikke kan ha akseptert å ikke få andel av avgiften på omveksling av utenlandsk mynt. Som nevnt over, kan de ikke vite det. Vi må huske at det er myntene og det de forteller oss, som danner grunnlaget for vår forståelse. Mine arbeider tilskir at vi må se på alt dette med helt nye øyne. Når det gjelder sølvskipene som Gunnarsson og Moesgaard nevner, så må de ha eksistert uavhengig om mynten ble preget i Skånske Lund eller Norge. Sølvet måtte uansett transporteres til Danmark, ferdig utmyntet til akseptert mynttype eller for veksling til en kurs fordelaktig for danskekongen. Hvilke avtaler og aksepter som lå til grunn, kan ikke Gunnarsson eller Moesgaard vite. Setter vi myntene i et norsk perspektiv får vi derimot en forståelse for hva som var akseptert. At alle engelske kjøpmenn, som vi kan forstå av navnene på myntene, først måtte via Rogaland som er midtpunktet i hoved-ferdselsåren mellom England og videre sørover (Emsøy 2021 B) til Lund i Skåne for å få preget sine mynter, for deretter å reise nedover elven fra Lund og tilbake til de store landområder i Danmark på andre siden av Øresund, fremstår som lite hensiktsmessig og dermed usannsynlig. For når navnene deres er på myntene, så har de vært innom myntverkstedet i Lund for å få preget deres egne mynter. Da er det mer hensiktsmessig at de gjør det i midtpunktet for hoved-ferdselsåren.

Det er makt i penger og sølv, og vi kan ikke utelukke at danskekongen har måttet akseptere nevnte forhold for å påse at sølvstrømmene fortsatte til Danmark, og at de handelsreisende ikke valgte andre steder å bruke sitt sølv. Den som innehar sølvstrømmen kan følgelig legge forutsetninger for hvordan den skal aksepteres og mottas av den annen part.

Basert på mine tidligere vurderinger og mine kommentarer til Gunnarsson og Moesgaards artikkel, fastholder jeg at det er en overvekt av sannsynlighet for at disse myntene heller er preget i Norge.

Referanser

- Emsøy, Gard Eirik, "Norske mynter av long cross-typen – og andre angloskandinaviske imitasjoner utmyntet i Norge", *NNUM* 2020, s. 11-18.
- Emsøy, Gard Eirik, "Handelsruter, ytterligere norske mynter og et mulig myntsted", *NNUM* 2021 (a), s. 69-75.
- Emsøy, Gard Eirik, "Utstein, åsatro, Magnus den gode sine norske mynter, Lund mynter fra Harald Hardråde og imitativ utmyntning under Magnus Haraldsson", *Trøndelag Numismatiske Forening 50 år 1971-2021*, Trondhjem 2021 (b), s. 113-129.
- Emsøy, Gard Eirik, "Den norske Lund-utmyntningen", *NNUM* 2022, s. 69-75.
- Gullbekk, Svein og Risvaag, Jon Anders, "Norges eldste mynths historie: Utmynting, myntsteder og myntenes funksjon – en kommentar", *NNUM* nr. 3 2021
- Gunnarsson, Bo, "Irländska Quatrefoil-imitationer och andra rön kring stampkedja 105 i Lund", *NNUM* nr. 04 2020
- Gunnarsson, Bo og Moesgaard, Jens Christian, "Lund i Skåne eller Lunde i Norge", *NNUM* 2022
- Malmer, Brita, *The Anglo-Scandinavian Coinage c. 995-1020*, Stockholm 1997

Kort kommentar til Gard Emsøy

Emsøy påpeger ovenfor, at Gunnarsson og jeg fremfører forhold, som man ikke kan vide noget om. Jeg vil i denne afsluttende kommentar give baggrunden for det.

Emsøy har helt ret i, at vi ikke kan vide, om der var tvungen veksling til favorabel kurs for kongen i Danmark i slutningen af 1000-tallet. Men vi ved fra skriftlige kilder fra andre steder og fra senere i middelalderen, at det var meget udbredt og et helt grundlæggende træk ved periodens møntvæsen, se for eksempel Roger Svensson, *Renovatio Monetae*, Stockholm 2012. Man kan antage, at indtægten fra vekslingen faktisk var hele baggrunden for kongens ønske om at udelukke udenlandske mønter. Det krævede streng kontrol med møntomløbet og var derfor ikke bare lige til at indføre og opretholde. Kongen ville sandsynligvis ikke sætte alt dette i værk for en udenlandsk konges skyld (med mindre der var en møntunion, som Emsøy hypotetisk foreslår). Systemet krævede også, at møntbrugere accepterede overkursen, og derfor må garantien for møntens værdi komme fra landets konge, der kan sætte magt bag, ikke fra en udenlandsk konge. Henførelsen af mønterne til Lund i Skåne bygger således ikke kun på tradition, men også på et sammenhængende historisk ræsonnement.

Emsøy siger, at vi ikke ved noget om eventuelle aftaler om sølvhandlen. Det er korrekt, men det er værd at bemærke, at hans teori om, at Hbg. 28 og 30 skulle være præget i Norge for engelske købmænd med henblik på eksport til Danmark, indebærer, at størstedelen af sølvet i Danmark i 1060'erne og 1070'erne var løbende ny-importeret fra England. Det må være op til den enkelte at bedømme rimeligheden i denne teori.

Angående Lundsvåg er det rigtigt, at vi ikke giver et andet forslag til læsning. Men det er som sagt ikke usædvanligt, at indskriften afsluttes med ekstra bogstaver uden mening, se eksempelvis runemønterne Hbg. 30, 31 og 32a i *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1950. For stednavne bør man desuden med sproghistoriske briller se på, hvorledes navnene stavtes i de tidligst dokumenterede former, og ikke kun henholde sig til de moderne stavemåder – der er ofte store forskelle.

Jens Christian Moesgaard

Prægtige kunstmedaljer,
smukt fotograferet – flot og
overskueligt præsenteret.

Kan bestilles på:
numismatik.dk
Kr. 250,-
175,- for medl. af NNU

Pilegaard Mønter & Bøger

ESTABLERET 1963

Algade 65 • DK-9000 Aalborg • tlf. +45 98 139 000 • pi@stofanet.dk
Mønter: www.pilegaard-coins.dk • Bøger: www.antikvar.dk/pilegaard

ANSÖKNINGAR TILL
Sven Svenssons Stiftelse för Numismatik

ANSLAG LÄMNAS FÖR VETENSKAPLIGA
ARBETEN INOM FRÄMST SVENSK NUMISMATIK:
FORSKNING, RESOR & PUBLIKATIONER

STIFTELSENS UPPGIFT ÄR:

- Köpa in föremål som saknas i KMK:s samlingar
- Ge bidrag till publikationer som kan tjäna svensk numismatisk forskning
- Stödja forskare i svensk numismatik

Stiftelsen sammanträder två gånger per år, en gång under våren, en gång under hösten. Ansökan ska vara stiftelsen tillhanda senast 15 februari, alternativt senast 15 september. Ansökningsblankett och information om ansökan finns på hemsidan.

WWW.SVENSVENSSONSSTIFTELSE.SE

APPLICATIONS FOR
Sven Svensson's Foundation for Numismatics

APPLICATIONS FOR GRANTS ARE PROVIDED FOR SCIENTIFIC
STUDIES, MAINLY WITHIN SWEDISH NUMISMATICS:
RESEARCH, TRAVELS & PUBLICATIONS

THE FOUNDATION'S ASSIGNMENTS ARE:

- Purchases of items missing in the collection of The Royal Coin Cabinet
- Contributions to publications that could benefit Swedish numismatical research
- Support for researchers in the field of Swedish numismatics

The Foundation Board meets twice a year, in March and October. Applications must be submitted before 15 February or 15 September. You can find the application form and information about applications on our website.

WWW.SVENSVENSSONSSTIFTELSE.SE

NUMISMATIK I NORDEN

Opløsning af Axel Ernst's legat

Siden 1971 har Advokat Axel Ernst's og frøken Alfrida Ernst's legat uddelt støtte til at fremme numismatisk forskning i Danmark. Grundet den nuværende situation med store gebyrer og endda negative renter i banken giver det desværre ikke længere mening at opretholde legatet. Det er derfor i bestyrelsen blevet besluttet at opløse legatet og uddele de resterende penge inden for en periode på maksimalt tre år. Det betyder, at der nu bliver mulighed for at ansøge om større beløb, end der tidligere har været accepteret.

I legatets vedtægter står der følgende omkring, hvad der kan ydes støtte til:

"Legatets formål er på enhver tænkelig måde at understøtte og fremme den numismatiske forskning i Danmark, hvorved forstås al numismatisk forskning udført af danskere, samt udlændinges forskning, for så vidt den behandler emner inden for dansk numismatik."

Dansk numismatisk forskning tolkes dog bredt, og der er tidligere ydet støtte til eksempelvis udgivelser af kataloger over numismatiske effekter. Vi vil derfor opfordre alle, der arbejder med projekter, der berører dansk numismatik som beskrevet ovenstående, om at overveje, hvorvidt en finansiel støtte eventuelt kunne gøre en forskel. Der er planlagt i alt tre ansøgningsrunder: 1. december 2022, 1. juni 2023 og 1. december 2023.

Til alle ansøgninger bør der vedlægges en kort beskrivelse af projektet inklusiv en redegørelse for, hvad den ønskede støtte fra Axel Ernst's legat skal bidrage til, en dato for forventet færdiggørelse, samt et budget. Der er ikke fastlagt nogle rammer for størrelsen på den støtte, der kan ansøges, men den vil forventeligt ligge i omegnen af 5.000-50.000 DKK og ydes til udgifter som eksempelvis:

- Rejsjer
- Trykkeri
- Oversættelser
- Copy-dan
- Udstyr
- Løn*

Axel Ernst. Farvekridstegning af Erwin Nöbbe, 1926. Gave fra Peter Berghaus til Den kongelige Mønt- og Medaillesamling.

Foto: Sean Kjærsgaard Weston, Nationalmuseet.

Er der nogle spørgsmål til ovenstående, er alle velkomne til at kontakte enten forskningschef på Nationalmuseet, Michael Andersen (michael.andersen@natmus.dk) eller formand for Dansk Numismatisk Forening, Michael Wagner Christiansen (formand@numismatik.dk).

* Løn er en udgift der ikke tidligere er ydet støttet til, men den vil potentielt kunne accepteres i forbindelse med de tre nævnte ansøgningsrunder. Støtten vil dog i alle tilfælde kun kunne blive et bidrag til lønnen i en kortere periode.

FORENINGER & KABINETTER | NNU

Nordisk Numismatisk Union · Grundlagt 1935

Formand 2022-2025: Curt Ekström

Medlemmer:

Dansk Numismatisk Forening

Formand: Michael Wagner Christiansen
Hjemmeside: numismatik.dk
E-mail: formand@numismatik.dk

Føroya Myntsavnarfelag

Formand: Jóhannes Andreasen
Hjemmeside: myntsavnarfelag.qsite.dk
E-mail: ja@kallnet.no

Myntsafrarfélag Íslands

Formand: Eiríkur Lindal
Hjemmeside: mynt.is
E-mail: eiríkur@lindalsal.is

Norsk Numismatisk Forening

Formand: Guttorm Egge
Hjemmeside: norsknum.org
facebook.com/Norsknumismatiskforening/
E-mail: sverdy@online.no

Numismatiska Föreningen i Åbo

Ordförande: Tom C. Bergroth
E-post: tom.bergroth@royalcourt.se

Skånes Numismatiska Förening

Ordförande: Kristian Riesbeck
Hemsida: sknf.se
E-post: foreningen@sknf.se

Suomen Numismaattinen Yhdistys/

Numismatiska Föreningen i Finland

Ordförande: Aki Tsupari
Hemsida: synumis.fi
E-post: aki.tsupari@synumis.fi

Svenska Numismatiska Föreningen

Ordförande: Curt Ekström
Hemsida: numismatik.se
E-post: info@numismatik.se

**Den kongelige Mønt- og Medaillesamling,
Nationalmuseet**

Frederiksholms Kanal 12, 1220 København K,
Danmark

Michael Andersen
Hjemmeside: natmus.dk
E-mail: michael.andersen@natmus.dk

Ekonomiska museet/Kungl. Myntkabinetet
Naravägen 13-17, Box 5428, 114 84 Stockholm,
Sverige

Cecilia von Heijne
Hemsida: myntkabinetet.se
E-mail: Cecilia.vonHeijne@shm.se

Historiska museet vid Lunds Universitet

Krafts torg 1, 223 50 Lund, Sverige
Gitte Tarnow Ingvardson
Hemsida: luhm.lu.se
E-post: gitte.ingvardson@luhm.lu.se

**Myntkabinetet, Kulturhistorisk museum,
Universitetet i Oslo**

Frederiksgate 2, Oslo
Postadress: Postboks 6762. St. Olavsplatz, 0130 Oslo
Håkon Roland
Hjemmeside: khm.uio.no
Epost: hakon.roland@khm.uio.no

Myntsafl Sedlabanka og Þjóðminjasafns

Einholt 4, 105 Reykjavík, Ísland
Vakant
Hjemmeside: sedlabanki.is
E-mail: safnadeild@sedlabanki.is

Nationalmuseets Myntkabinett

Mannerheimintie 34, P.O. Box 913
00101 Helsinki, Finland
Frida Ehrnsten
Hemsida: kansallismuseo.fi/sv/samlingar/
E-post: frida.ehrnsten@kansallismuseo.fi

**Numismatiska Forskningsgruppen,
Stockholms universitet**

106 91 Stockholm, Sverige
Professor Jens Christian Moesgaard
Hemsida: archaeology.su.se/
numismatiska-forskningsgruppen
E-post: jens.christian.moesgaard@ark.su.se

Uppsala universitets myntkabinett

Besöksadress: Universitetshuset, Biskopsgatan 3
Postadress: Gustavianum, Uppsala universitets museum,
Akademigatan 3, 753 10 Uppsala, Sverige.
Ragnar Hedlund
Hemsida: coincabinet.uu.se
E-post: myntkabinetet@gustavianum.uu.se

NTNU Vitenskapsmuseet

Erling Skakkes gate 47 B
Postadress: Institutt for arkeologi og kulturhistorie,
7491 Trondheim, Norge
Jon Anders Risvaag
Hjemmeside: ntnu.no/museum/start
E-post: jon.risvaag@ntnu.no

Arkeologisk museum, Universitetet i Stavanger

Peder Klows gate 30A, Våland. Postboks 8600 Forus,
4036 Stavanger, Norge
Linn Eikje Ramberg
Hjemmeside: uis.no/nb/arkeologisk-museum
E-post: linn.l.ramberg@uis.no

Sælg mønter på auktion

England, Charles I
Guldmedalje til minde om
henrettelsen af kong Charles, 1649
Hammerslag: 85.000 kr.

Danmark, Christian X
Fortjenstmedalje
Hammerslag: 100.000 kr.

Dansk Vestindien
Christian IX, 50 Francs/10 Daler 1904
Hammerslag: 75.000 kr.

Norge, Christian IV
Speciedaler 1628
Hammerslag: 48.000 kr.

Danmark, Frederik II
Speciedaler 1572
Hammerslag: 30.000 kr.

BRUUN RASMUSSEN
KUNSTAUKTIONER

Paul Bergsøes Vej 20B
2600 Glostrup
Tel +45 8818 1111

Søren Frichs Vej 34 D
8230 Åbyhøj
Tel +45 8818 1111